

Ako prvý diskutujúci vystúpil JUDr. Ľudovít Máčaj, PhD., z Katedry správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave s príspevkom *Vplyv pozemkových úprav na užívanie pozemkov priamo ich vlastníkmi*, nasledoval ho JUDr. Marek Maslák, PhD., z Katedry propedeutiky právnických predmetov Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ktorý zároveň pôsobí aj ako advokát. Jeho príspevok niesol názov *Obhospodarovanie poľnohospodárskych pozemkov prostredníctvom pozemkového spoločenstva*. Obaja diskutéri v rámci uvedeného bloku sa zaoberali osobitnými inštitútmi, z ktorých pozemkové úpravy sú práve tým inštitútom, ktorý napomáha riešeniu a v konečnom dôsledku aj odstráneniu rozdrobenosti pozemkového vlastníctva, a inštitút pozemkového spoločenstva, ako historický pozostatok z minulosti za určitých okolností tiež môže napo-

môcť riešiť neutešenú situáciu, spočívajúcu v enormnej rozdrobenosti pozemkového vlastníctva aspoň na pozemkoch, ktoré túto spoločnú nehnuteľnosť tvoria.

Diskusný workshop bol prvý svojho druhu a venoval sa skutočne aktuálnej téme enormnej rozdrobenosti pozemkového vlastníctva, kde zástupcovia rôznych sfér predstavili svoj pohľad na vec. Uvedené stretnutie vytvorilo zaujímavú platformu pre výmenu poznatkov a diskusiu ako zástupcov slovenskej akademickej obce, tak aj predstaviteľov aplikačnej praxe. Snáď sa takéto platformy stanú pravidlom – veď akademickej obec je povolaná „pilne a neúnavne stopovať prax“¹.

Lucia Filagová*

¹ Porovnaj MOSER, V. O spravení záznamu práva zástavného. In *Právnik*. 1864, s. 109.

* JUDr. Lucia Filagová, Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, externá doktorandka na Katedre správneho a environmentálneho práva Právnickej fakulty UK v Bratislave.

Správa z konferencie Interdisciplinárne aspekty postavenia transrodových ľudí v spoločnosti

Na pôde Univerzity Komenského v Bratislave sa dňa 22. septembra 2022 konala medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Interdisciplinárne aspekty postavenia transrodových ľudí v spoločnosti*, ktorá bola organizovaná riešiteľským kolektívom grantového projektu VEGA 1/0350/21, ktorý sa venuje etickým a právnym aspektom spojených s informovaným súhlasom transrodových maloletých osôb. Projektový riešiteľský tím pod vedením profesora Ľubomíra Batku pôsobí na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Samotná konferencia sa konala v renovovaných priestoroch Infocentra UK na Štúrovej ulici v Bratislave, ktoré poskytl organizátorom, účastníkom konferencie i členom verejnosti komfortný a priateľský priestor na uskutočnenie tohto vedeckého podujatia. Primárnym cieľom konferencie bolo usporiadanie

vecnej diskusie o postavení transrodových ľudí v spoločnosti s potenciálom identifikácie nedostatkov v aktuálnej právnej úprave (nielen) Slovenskej republiky. Za týmto účelom bolo pozvaných viacero odborníkov venujúcich sa danej problematike z rôznorodých vedeckých zameraní (nielen práva, ale aj psychiatrie, psychológie, sociológie, filozofie či teológie), aby skutočne došlo k prezentovaniu komplexného a interdisciplinárneho postavenia transrodových ľudí v našej spoločnosti. Vzhľadom na väčší počet účastníkov bola konferencia štruktúrovaná do piatich tematických blokov: blok 1: ľudskoprávne a etické aspekty; blok 2: skúsenosti zo zahraničia; blok 3: skúsenosti zo života; blok 4: medicínske aspekty; blok 5: rôzne.

Konferenciu otvorila doktorka Karin Raková, zástupkyňa vedúceho projektu VEGA

1/0350/21, ktorá súčasne v stručnosti predstavila tento projekt prebiehajúci na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Následne si slovo vzal profesor Batka, ktorý prezentoval otvárací príspevok so zameraním na fenomén transrodovosti, autonómie a zodpovednosti, pričom akcentoval, že súčasná koncepcia autonómie v etickej diskusii spája v sebe prvok liberalizmu (sebaurčenie), ako aj prvky etiky zodpovednosti. Zdôraznil, že akcentovanie etického princípu autonómie a ustupovanie paternalizmu v starostlivosti o zdravie transrodových ľudí neznamená obetovanie zodpovednosti za zdravie. Autonómia ako schopnosť predstavuje etický základ na udelenie súhlasu, ktorý je vyjadrením vôle prebrať zodpovednosť za svoje zdravie. Dôraz kládol aj na adolescentov a poukázal, že s ohľadom na objavujúce sa poznanie o rodovej identite adolescentov sa individualizovaný prístup ku klinickej starostlivosti javí ako etický. Avšak právne úpravy, ktoré by dovoľovali tranzíciu adolescenta výlučne na vlastnom práve sebaurčenia, bez ohľadu na diagnózu podľa ICD-11 rodového nesúladu, nemožno z jeho pohľadu z hľadiska etiky odporúčať. Zároveň však zdôraznil, že je správne, aby pri starostlivosti o zdravie transrodových ľudí existovali štandardné diagnostické a terapeutické postupy (ŠDTP) aj na Slovensku. Neprijatie ŠDTP a ich neuplatňovanie v praxi porušuje princíp beneficencie, ako aj princíp spravodlivosti pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti.

V nadväznosti na otvárací príspevok sa otvoril prvý tematický blok so zameraním na ľudskoprávne a etické aspekty postavenia transrodových ľudí (nielen) na Slovensku, ktorý moderoval doktor Olexij M. Meteňkanyč a vystúpili v ňom celkovo štyri prezentujúce. Ako prvá doktorka Zuzana Magurová z Ústavu štátu a práva Slovenskej akadémie vied na tému Ľudskoprávny diapazón práv transľudí, pričom v rámci daného výstupu sa dotkla viacerých zaujímavých okruhov, predovšetkým prezentovala globálny a európsky/regionálny systém ochrany ľudských práv transľudí, komparovala ho so súčasným slovenským právnym poriadkom, ako aj sa pristavila pri otázke vhodnej právnej terminológie dotýkajúcej sa LGBTI+

komunity. Druhý príspevok v rámci tohto bloku prezentovala doktorka Lucia Plaváková, advokátka a ľudskoprávna aktivistka, pričom sa primárne venovala rôznorodým právnym aspektom práv transrodových ľudí v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) a iných európskych súdov (zamerala sa na štyri okruhy právnych otázok: 1. právo na právnu tranzíciu, 2. podmienky tranzície, 3. rodičovstvo a 4. diskriminácia a nenávisťné prejavy) a komplexne prezentovala závery, ku ktorým postupne dospel vo svojej rozhodovacej činnosti ESLP, osobitne zdôraznila záver danej súdnej autority, že právo na rodové sebaurčenie, resp. sloboda definovať si sexuálnu identitu, spadá pod článok 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ako tretia v poradí prezentovala príspevok magisterka Michaela Dénešová z Fakulty sociálnych a ekonomických vied UK v Bratislave, pričom prezentovala svoje čiastkové výsledky výskumu, ktorý uskutočňovala v spolupráci s iniciatívou Inakosť. Nosná myšlienka, ktorá bola zreteľná naprieč všetkými prezentovanými závermi v príspevku magisterky Dénešovej, bola nesystematickosť prístupu zo strany štátu voči transrodovým ľuďom na Slovensku a zásadne negatívne dosahy, ktoré sa s takýmto prístupom v praxi spájajú. Záverečný príspevok v rámci úvodného bloku mala magisterka Zuzana Pavličková zo Slovenského národného strediska pre ľudské práva na tému Pokusy o obmedzovanie právnej zmeny pohlavia na Slovensku. V rámci neho sa magisterka Pavličková zamerala na obmedzenia právneho uznania rodu v podmienkach Slovenskej republiky, a to predovšetkým na absenciu právnej úpravy umožňujúcej právne uznanie rodu vo vzťahu k osobným údajom a identifikačným dokumentom, na nútené sterilizácie transrodových osôb a povinné rozvody manželstiev transrodových osôb uzavretých pred tranzíciou ako podmienku právneho uznania rodu, či aj na definíciu rodu ako nemennej charakteristiky určenej pohlavím osoby pri narodení. Po odprezentovaní úvodných štyroch príspevkov sa otvorila plodná diskusia, do ktorej sa zapojilo viacero prítomných účastníkov konferencie.

Druhý blok sa zameriaval na vybrané príspevky zahraničných hostí a ich skúsenosti, ktoré zažili predovšetkým v dvoch krajinách – v Rakúsku a Česku. Z tohto dôvodu sa tento blok viedol v anglickom jazyku a súčasne ho moderoval docent Matej Horvat. Prvý príspevok mal docent Igor Grabovac z Lekárskej univerzity vo Viedni, pričom sa zameriaval na rôznorodé (zväčša medicínske) aspekty zdravia a blahobytu transrodových ľudí v Rakúsku. Príspevok reflektoval viaceré skutočnosti – od vhodnej terminológie používanej pri LGBTI+ komunite cez analýzu patologizujúcich prvkov vyskytujúcich sa pri transkomunite až po prezentovanie skúseností diskriminácie smerovanej voči LGBTI+ komunite v rámci systému zdravotnej starostlivosti v Rakúsku. Naňho vhodne nadviazal doktor Lovro Marković, taktiež pôsobiaci na Lekárskej univerzite vo Viedni, avšak už s bližším zameraním na vybrané medicínske aspekty tranzície transrodových ľudí u našich juhozápadných susedov. Doktor Marković bližšie opisoval formy tranzície, najlepšie praktiky v tejto oblasti odporúčané Svetovým odborným združením pre transrodové zdravie (WPATH), ako aj sa podrobnejšie venoval rakúskemu kontextu poskytovania zdravotnej starostlivosti pri prepise rodu. Záverečný príspevok v tomto bloku prezentoval tandem spoluautorov, doktor Maroš Matiaško a doktorka Sandra Sakolciová, pričom ich pozornosť smerovala k právam transrodových ľudí v Slovenskej republike a Českej republike a poukazyvali na skutočnosť, že zvýšenie tejto ochrany je možné dosiahnuť aj prostredníctvom litigácie ako nástroja domáhania sa práv, a to nielen v kontexte národných súdnych inštitúcií, ale i tých európskych. V tomto smere spoluautori prezentovali aj viaceré živé kauzy, ktoré momentálne zastupovali a popisovali, k akým želaným výsledkom sa mienia dopracovať práve prostredníctvom zvoleného nástroja strategickej litigácie. Obdobne aj po odznení posledného príspevku v rámci druhého bloku nasledovala bohatá diskusia, ktorá bola pretkaná predovšetkým dvoma líniami: spoločensko-medicínske postavenie a tranzícia transrodových osôb v Rakúsku a skutočná efektívnosť a výhody

strategickej litigácie ako procedurálneho nástroja v súdnych sieňach.

Popoludní nasledoval tretí, osobitný blok, na ktorom vystúpili osoby s priamou životnou skúsenosťou s postavením transrodových osôb v našej spoločnosti. Konkrétne bližšie informácie a autopsie prezentovali matky transrodových osôb, konkrétne doktorka Pavlína Čierna, ktorá sa osobitne venovala aktuálnej situácii transrodových ľudí na Slovensku a z jej perspektívy poukazovala na problematické dôsledky terajšej slovenskej právnej úpravy (a to aj pomocou vhodných sprievodných umeleckých podkladov); ako aj magisterka Viera Hincová z A-Centra, pričom tá sa zamerala na recentnú situáciu transrodových ľudí na Slovensku z pohľadu intersekcionality transrodovosti a iných znevýhodnení. Priebeh tohto bloku, ako aj naň nadväzujúcu diskusiu, moderoval doktor Martin Hamčík.

Štvrtú sekciu moderoval profesor Batka a predmetný blok sa bližšie venoval medicínskym aspektom postavenia transrodových osôb v spoločnosti. Blok otvorila doktorka Barbora Vašečková z Psychiatrickej kliniky SZU a UNB, pričom sa venovala problematike možnosti a limitov zdravotnej starostlivosti o transrodových ľudí v kontexte legislatívy Slovenska. Doktorka Vašečková zdôraznila, že zdravotná starostlivosť poskytovaná transrodovým ľuďom na Slovensku má závažné limity. Chýbajúce závažné medicínske postupy v tejto oblasti ohrozujú zdravie a z jej pohľadu vedú k sekundárnej traumatizácii jednotlivcov a zároveň ohrozujú napĺňanie zahraničných záväzkov Slovenskej republiky. Súčasne poukázala na to, že cesty k náprave súčasného stavu sú jasne pripravené na odbornej úrovni, avšak chýba dostatočná vôľa a odhodlanie zo strany momentálnej politickej reprezentácie. Následne doktor Michal Patarák z Fakultnej nemocnice s poliklinikou F. D. Roosevelta v Banskej Bystrici vystúpil s príspevkom Inkongruencia rodu neimplikuje žiadnu psychopatológiu: pohľad súčasnej psychiatrie na rodový nesúlad. Zdôraznil, že rodový nesúlad je výrazný a trvalý nesúlad medzi prežívaným rodom jedinca a jemu priradeným pohlavím, čo je stav, ktorý nie je charakte-

rizovaný žiadnou psychopatológiou. Môže byť sprevádzaný dysfóriou, úzkosťou alebo depresiou, avšak nie následkom samého stavu, ale pre konflikt so spoločnosťou, ktorý môže viesť k zvýrazneniu stresu, internalizovanej transnegativite alebo k maladaptácii. Súčasne poukázal, že v 11. revízii Medzinárodnej klasifikácie chorôb je rodový nesúlad zaradený medzi stavy spojené so sexuálnym zdravím, kým predtým bol zaradený ako transsexualizmus medzi psychickými poruchami a poruchami správania. Táto zmena je z jeho pohľadu nielen plne odôvodnená, ale má aj výrazný destigmatizačný potenciál. Záverečný príspevok v tomto bloku predniesla doktorka Lucia Berdisová, ktorá vystúpila s príspevkom s názvom Medicínsky versus (ľudsko)právny diskurz o transrodových ľuďoch. Základnou tézou predmetného príspevku bolo tvrdenie, že hoci býva medicínsky diskurz užitočne použitý na udržanie a zlepšenie určitého štandardu ľudských práv (napríklad reprodukčných práv žien), to, čo potrebujeme predovšetkým, je ponorenie sa do ľudskoprávneho diskurzu. Ten bol v príspevku vnímaný ako diskurz o ľudských právach a(ko) potrebách vertikálne nárokovateľných od verejnej moci – štátu, ale pôsobiacich aj horizontálne, pričom je výrazne otvorený. Ide v podstate o politický diskurz, respektíve jeho typ. Súčasne doktorka Berdisová pomocou popisu charakteristík viacerých príslušných diskurzov argumentovala, že medicínsky a právny diskurz o ľudských právach nemôže nahradiť ten ľudskoprávny. Príspevky vyvolali značnú pozornosť, čo sa pretavilo do rozsiahlej diskusie po ich odznení.

Záverečný blok so štyrmi rôznorodými príspevkami moderovala doktorka Raková. Prvý predniesol docent Michal Vašečka z Bratislava Policy Institute, pričom sa zamerl na postoje verejnosti k transrodovým ľuďom na Slovensku na pozadí nízkej inkluzivity k inakosti v slovenskej spoločnosti. Uvedené postoje dokladal na pozadí viacerých sociologických prieskumov na Slovensku i v zahraničí. Súčasne analyzoval mieru inkluzivity k inakosti v prostredí Slovenska v súčasnosti a porovnával mieru senzitivity k potrebám a prípadnej

diskriminácii voči jednotlivým skupinám ľudí v spoločnosti, poukázal na štrukturálne príčiny odmietania LGBTI+ ľudí v slovenskej spoločnosti, ako aj uviedol faktory, ktoré z jeho pohľadu ovplyvňujú zvýšenú homofóbiu a transfóbiu u rôznych skupín obyvateľstva. Po ňom prezentovala svoj príspevok doktorka Michaela Kušnieriková z Bilingválneho gymnázia C. S. Lewisa, pričom sa zamerala na teologické korene postojov cirkvi k transrodovým ľuďom. Cieľom daného príspevku bolo identifikovať teologické základy, na ktorých základe si cirkvi stavajú svoje postoje k transrodovým ľuďom. Doktorka Kušnieriková opisovala dostupné oficiálne dokumenty jednotlivých cirkví, ktoré sa týkajú otázok sexuálnej etiky, pohlavia, rodu a gender ideológie. Následne v rámci záverečného bloku vystúpila doktorka Renáta Kišoňová, ktorá sa venovala významu tváre, telesnosti a identity u transrodových osôb, pričom poukázala na dôležitosť sebaidentifikácie prostredníctvom telesnosti, jednak u cisrodových, ako aj u transrodových osôb. Osobitne sa venovala problematike tváre ako dlhovekému predmetu výskumu filozofie, psychológie, umenia či antropológie (a to aj v súvislosti s transrodovými osobami). Záverečný príspevok konferencie predniesol doktor Olexij M. Meteňkanyč, ktorý sa zamerl na recentnú rozhodovaciu činnosť najvyšších českých súdnych autorít, ktorú podrobil kritickej analýze, a súčasne prezentoval argumenty potvrdzujúce z jeho pohľadu tézu, že akceptáciou a ponechaním platnosti a účinnosti ust. § 29 ods. 1 prvej vety zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník zo strany najvyšších českých súdnych autorít došlo k podpore objektivizácie transrodových ľudí, keďže predmetné ustanovenie redukuje vnímanie transrodových osôb len na ich telesné aspekty, pretože v zmysle daného ustanovenia vzhľad a telesnosť transrodových ľudí musí byť prispôbený požiadavkám verejnej moci, no bez adekvátnej reflexie ich individuálnych záujmov a bez zohľadnenia ich práv, ktoré sú potvrdzované viacerými medzinárodnými a ľudskoprávnymi štandardmi.

Keďže v záverečnom bloku odznelo viaceré aj pomerne provokatívnych tvrdení a záve-

rov, spustila sa po jeho skončení pomerne živá diskusia. Tá bola napokon (po značnom čase) ukončená záverečným slovom profesora Batku, ktorý sa poďakoval všetkým prítomným za účasť, podnetné príspevky, cenné postrehy a živý dialóg o mnohých rôznorodých aspektoch postavenia transrodových osôb (nielen) v podmienkach Slovenskej republiky.

S určitosťou možno skonštatovať, že program konferencie bol mimoriadne bohatý a obsahovo na vysokej odbornej úrovni. Popri samotnej hlavnej téme konferencie bol obsah obohatený vďaka vysoko kvalitným príspevkom a často až vášnivej diskusii aj o rozmer spoločenský, medicínsky, psychologický, teologický i (právno-)filozofický, čo zvýraznilo interdisciplinárny význam konferencie. Vzhľadom na to, že problémy spojené so starostlivosťou o zdravie a kvalitu života transrodových ľudí je možné riešiť len komplexne, konferencia musela mať interdisciplinárny charakter, čo sa jej organizátorom skutočne podarilo, keďže na nej vystúpili odborníci a odborníčky z oblasti práva, psychiatrie, filozofie, sociológie, teológie, ako aj matky transrodových detí. Tým sa naplnil zamýšľaný cieľ konferencie, teda snaha zistiť, ktoré rôzne faktory vplývajú na to, ako sa žije transrodovým ľuďom (nielen) na Slovensku. Všestranná snaha organizátorov konferencie vďaka napomohla k vytvoreniu príjemnej akademickej a odbornej atmosféry, čo prispelo aj k nadviazaniu osobných vzťahov a kontaktov medzi členmi domácej a zahraničnej právnickej, resp. širšej vedeckej obce. Zároveň sa

ukázalo, že interdisciplinárnosť môže neoceniťelne obohatiť právny svet a ponúknuť iný – aj kritický – pohľad na právo.

Hodnotu medzinárodnej vedeckej konferencie podčiarkuje aj skutočnosť, že v najbližšom období bude vydaný zborník, v rámci ktorého bude publikovaná veľká časť prednesených príspevkov, ako aj iné vedecké články a štúdie osôb, ktoré si zvolili pasívnu účasť na predmetnej konferencii. Zastávame názor, že takto vzniknú vedecky hodnotné publikácie s vysoko recentným obsahom, ktoré sa môžu stať významnou pomôckou pre akademickú obec, avšak aktuálnosťou môžu zaujať aj študentov, ktorí si budú chcieť rozšíriť okruh vedomostí o znalosti prezentované v rámci tejto konferencie. Uvedené potvrdzuje i fakt, že predmetný zborník bude voľne a online dostupný širšej verejnosti.

Na záver možno zhodnotiť, že konferencia naplnila náročné očakávania, ktoré si kládli jej organizátori. V mene organizačného tímu si týmto dovoľujeme úprimne a úctivo poďakovať všetkým účastníkom za ich kvalitné a erudované príspevky. Veríme, že s viacerými z nich sa opätovne stretneme pri nasledujúcich konferenciách organizovanými Právnickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislave, ktoré budú znovu tematicky atraktívne a informačne obohacujúce pre nielen právnickú, ale aj širokú odbornú verejnosť.

Lubomír B a t k a*
Olexij Mychajlovič M e t e ň k a n y č**

* Prof. Mgr. Lubomír Batka, Dr. theol., Katedra teórie práva a filozofie práva, Právnická fakulta UK v Bratislave. <https://orcid.org/0000-0002-4128-4260>.

** Mgr. Olexij Mychajlovič Meteňkanyč, PhD. Katedra teórie práva a filozofie práva, Právnická fakulta UK v Bratislave. <https://orcid.org/0000-0002-5894-0906>.